

Dr. Mustafa Eren GÜÇARSLAN

**AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
VE ANAYASA MAHKEMESİ
İÇTİHATLARI ÇERÇEVESİNDE
ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ: TEMEL KAVRAMLAR, HUKUKİ ÇERÇEVE ve TARİHSEL GELİŞİM

1. KURAMSAL AÇIDAN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	7
1.1.Kavramsal Çerçeve ve Tanım.....	7
1.1.1. Toplum, Topluluk ve Örgütlenme Özgürlüğü	7
1.1.2. Örgüt ve Özgürlük Kavramları.....	10
1.1.3. “Örgütlenme” Kavramının Kavramsal Gelişim Sürecinde Yüklendiği Anlamlar	12
1.2.Sivil Toplum Kavramı.....	13
1.2.1. Üçüncü Sektör	19
1.2.2. CSO ve NGO kavramları.....	19
2. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	20
3. HAKKIN ÖZNESİ.....	23
4. ÖRGÜTLENME TÜRLERİ	26
4.1.Dernekler ve Vakıflar	26
4.2.Sendikalar	26
4.3.Siyasi Partiler.....	27
4.4.Diğer Örgütlenme Biçimleri.....	28
5. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN İŞLEVİ	29

6. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN DİĞER ÖZGÜRLÜKLERLE İLİŞKİSİ.....	40
6.1.Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü	40
6.2.Düşünce, Vicdan, Din Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü.....	41
6.3.Katılım Hakkı.....	44
6.3.1. Katılım Hakkının İçeriği	44
6.3.2. Sivil Toplum ve Katılım	45
7. ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ULUSLARARASI BELGELERE GEÇİŞİ	46
7.1.Tarihsel Gelişim İçerisinde Hakların Sınıflandırılması	46
7.2.Tüzel Kişi Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	47
7.2.1. Tüzel Kişi Kavramı.....	47
7.2.2. Tüzel Kişiliğin Gelişmesi Ekseninde Örgütlenme Özgürlüğünü Tarihsel Gelişimi	49
7.3.Anayasal Gelişim Süreci.....	51
7.4.Uluslararası Belgelere Geçiş.....	54
7.4.1. İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	55
7.4.2. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi	57
7.4.3. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı.....	57
7.4.4. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi.....	58
7.4.5. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı.....	58
7.5.Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğünün Tarihsel Gelişimi.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNDE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ	67
1.1.Örgütlenme Özgürlüğünün Normatif Düzenleniş Şekli.....	67

1.2. Korunan Menfaatler	72
1.2.1. Örgüt Kurma.....	72
1.2.2. Örgüte Katılma.....	73
1.2.3. Örgütlerin Faaliyetleri.....	75
1.3. Örgütlenme Özgürlüğünün Sınırlanması	76
1.3.1. Genel Olarak Sınırlama İlke ve Ölçütleri	76
1.3.2. Kanunla Öngörülme.....	77
1.3.2.1. Ulaşılabilirlik.....	79
1.3.2.2. Öngörülebilirlik.....	80
1.3.3. Meşru Amaçlar.....	81
1.3.3.1. Ulusal Güvenlik, Kamu Güvenliği, Kamu Düzenin Sağlanması ve Suç İşlenmesinin Önlenmesi .83	
1.3.3.2. Sağlığın ve Ahlakın Korunması	86
1.3.3.3. Başkalarının Hak ve Özgürlüklerinin Korunması.....	87
1.3.4. Demokratik Bir Toplumda Gereklik	87
1.3.4.1. Koşulları	89
1.3.4.2. Orantılılık.....	91
1.3.4.3. Takdir Marjı.....	92
1.3.5. Ayrımcılık Yapılmaması ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı	94
1.3.6. Kamu Çalışanları.....	95
1.3.7. Yabancılar ve Azınlıkların Durumu	96
1.4. Devletin Yükümlülükleri.....	98
1.4.1. Negatif Yükümlülükler	99
1.4.2. Pozitif Yükümlülükler.....	100
2. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI ÖNEMLİ KARARLARI.....	102
2.1. Genel Olarak Örgütlenme Özgürlüğüne İlişkin Kararlar	102
2.1.1. Sidiropoulos ve Diğerleri/Yunanistan Kararı (1998).....	102
2.1.2. Chassagnou ve Diğerleri/Fransa Kararı (1999)	104

2.1.3. Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani/İtalya Kararı (2001)	105
2.1.4. Gorzelik ve Diğerleri/Polonya Kararı (2004).....	106
2.1.5. İPSD ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2005)	108
2.1.6. Ramazanova ve Diğerleri/Azerbaycan Kararı (2007).....	109
2.1.7. Özbek ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2009)	112
2.1.8. Tebieti Mühafize Cemiyeti ve İsrafiliov/Azerbaycan Kararı (2009)	113
2.1.9. RHINO Derneği ve Diğerleri/İsviçre Kararı (2011)	114
2.1.10. Vona/Macaristan Kararı (2013)	115
2.1.11. Magyar Keresztény Mennonita Egyház ve Diğerleri/Macaristan Kararı (2014).....	117
2.1.12. Mytilinaios ve Kostakis/Yunanistan Kararı (2015).....	119
2.1.13. Zehra Vakfı ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2018)	120
2.1.14. MİHR Vakfı/Türkiye Kararı (2019).....	121
2.1.15. Jafarov ve Diğerleri/Azerbaycan Kararı (2019).....	122
2.1.16. Altınkaynak ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2019)	124
2.1.17. Adana TAYAD/Türkiye Kararı (2020)	125
2.1.18. Mustazaflar ile Dayanışma Derneği/Türkiye Kararı (2021)	126
2.1.19. Ecodefence ve Diğerleri/Rusya Kararı (2022)	127
2.1.20. Korkut ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye/Türkiye Kararı (2023)	129
2.2. Sendikal Örgütlenmelere İlişkin Kararlar	131
2.2.1. Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika Kararı (1975)....	131
2.2.2. Schmidt ve Dahlström/İsveç Kararı (1976)	132
2.2.3. Young, James ve Webster/İngiltere Kararı (1981).....	133
2.2.4. Ceyhan/Türkiye Kararı (2005)	134
2.2.5. Akat/Türkiye Kararı (2005)	134
2.2.6. Tüm Haber Sen ve Çınar/Türkiye Kararı (2005)	135
2.2.7. Metin Turan/Türkiye Kararı (2006)	136

2.2.8.	Demir ve Baykara/Türkiye Kararı (2008)	137
2.2.9.	Danilenkov ve Diğerleri/Rusya Kararı (2009)	138
2.2.10.	Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye Kararı (2009)	139
2.2.11.	EĞİTİM-SEN ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2012).....	140
2.2.12.	Doğan Altun/Türkiye Kararı (2015)	143
2.3.	Siyasi Örgütlenmelere İlişkin Kararlar.....	144
2.3.1.	Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve diğerleri/ Türkiye Kararı (1998)	144
2.3.2.	Özgürlük ve Demokrasi Partisi/Türkiye Kararı (1999) .	145
2.3.3.	Yazar ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2002).....	146
2.3.4.	Refah Partisi ve Diğerleri/Türkiye Kararı (2003).....	147
2.3.5.	Sosyalist Türkiye Partisi/Türkiye Kararı (2003).....	149
2.3.6.	Demokrasi ve Değişim Partisi/Türkiye Kararı (2005) ..	149
2.3.7.	Emek Partisi ve Şenol/Türkiye Kararı (2005)	150
2.3.8.	Ouranio Toxo ve Diğerleri/Yunanistan Kararı (2005) ..	151
2.3.9.	Herri Batasuna ve Batasuna/İspanya Kararı (2009).....	152
2.3.10.	Rusya Cumhuriyetçi Partisi/Rusya Kararı (2011)	156
2.3.11.	Demokratik Toplum Partisi (DTP) ve Diğerleri/ Türkiye Kararı (2016)	156
2.3.12.	Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye Kararı (2016).....	159
2.3.13.	Yordanovi/Bulgaristan Kararı (2020)	160
3.	AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN	
	ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN	
	İÇTİHADININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	161
3.1.	Genel Olarak Örgütlenme Özgürlüğüne İlişkin İçtihat	161
3.1.1.	AİHM İçtihadında Sözleşme'nin 9. ve 10. Maddeleriyle 11. Maddesinin Birlikte Ele Alınışı.....	163
3.1.2.	Kamu Kurumu Niteliği, Meslek Kuruluşları ve Zorunlu Üyelik	165
3.1.3.	Örgüt Kurma Hakkının Fiilen Tanınması Gerekliliği.....	166
3.1.4.	Sivil Toplum Örgütlerinin Davacı Olma Vasfı: Kişi Bakımından Yetki Sorunu.....	166

3.2.Sendikalara İlişkin İçtihat	169
3.3.Siyasi Partilere İlişkin İçtihat	171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE’DE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1. TÜRKİYE’DE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNÜ DÜZENLEYEN MEVZUAT VE DEĞERLENDİRİLMESİ	173
1.1.Genel Olarak	173
1.2.Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğü ile İlgili Hukuk Kaynakları ..	175
1.2.1. Anayasa.....	175
1.2.2. Kanunlar ve Diğer İlgili Mevzuat	176
1.2.2.1.Medeni Kanun	176
1.2.2.2.Dernekler Kanunu ve Dernekler Yönetmeliği.....	177
1.2.2.3. Vakıflar Kanunu.....	177
1.2.2.4. Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun	177
1.2.2.5. 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	178
1.2.2.6. Diğer Düzenleyici İşlemler	178
1.2.2.6.1. STİGM Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik.....	178
1.2.2.6.2. Yardım Toplama Kanunu ve Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik.....	179
1.3.1982 Anayasası’nda Tanımlanmayan Kavram: “Örgütlenme”	179
1.4.Türkiye’de Örgütlenme Özgürlüğüne Getirilen Sınırlamalar	182
1.4.1. Kuruluş İşlemleri ve Üyelik.....	182
1.4.2. Diğer Örgütlenme Biçimleri ve Tüzel Kişilik Sorunu.....	184
1.4.3. Tüzük	186
1.4.4. Denetim	188
1.4.5. Yabancı STÖ’lerin Faaliyetleri.....	191

1.4.6. Dini Örgütlenmeler, Azınlıkların ve Gayrimüslim Cemaatlerin Tüzel Kişiliği	192
1.4.7. Yardım Toplama Faaliyetleri	197
1.4.8. Cezalar ve Vergilendirme Esasları	198
1.4.9. Kamu Yararına Çalışan Dernekler ve Vergi Muafiyetine Sahip Vakıflar	199
1.4.10. Diğer Sınırlamalar	200
2. ANAYASA MAHKEMESİNİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI ÖNEMLİ KARARLARI	202
2.1. Genel Olarak Bireysel Başvuru Yolu	202
2.2. Anayasa Mahkemesi'nin Örgütlenme Özgürlüğüne İlişkin Kararlarının İncelenmesi	203
2.2.1. Yasemin Ekşi Başvurusu (2013)	203
2.2.2. Tayfun Cengiz Başvurusu (2014)	204
2.2.3. Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi Başvurusu (2015)	205
2.2.4. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç Başvurusu (2017)	206
2.2.5. Ahmet Parmaksız Başvurusu (2019)	207
2.2.6. Murat Kur ve Diğerleri Başvurusu (2019)	208
2.2.7. Veysel Kaplan Başvurusu (2019)	208
2.2.8. Ahmet Urhan Başvurusu (2019)	209
2.2.9. Ali Kuş Başvurusu (2022)	210
2.2.10. Mehmet Salim Erdal Başvurusu (2022)	211
3. ANAYASA MAHKEMESİNİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN İÇTİHADININ DEĞERLENDİRİLMESİ	212
SONUÇ	215
KAYNAKÇA	223

